

Over de Vossenweg
lopen van Heelsum naar Otterlo
door Ruimte en Tijd

Over de Vossenweg

lopen van Heelsum naar Otterlo

door Ruimte en Tijd

door

Mathilde Maijer

Geert Nijland

Wageningen, Renkum, 2025

Copyright © 2020 door Mathilde Maijer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd of verzonden in enigerlei vorm of via enig medium, elektronisch of mechanisch, inclusief fotokopiëren, het maken van opnamen, of door elke informatiedrager en opvraagbaar systeem, zonder schriftelijke toestemming van de schrijvers.

Vierde gewijzigde druk 2025

ISBN 989465129624

Uitgegeven in eigen beheer

Wageningen – Renkum

www.landschaplopen.com

www.gonijland.wordpress.com

trefwoorden: geologie, landschap, vegetatie, Veluwe, wandelen

Als dit Ierland was, zou ik beter kijken

(K. Schippers)

Inhoud

Voorwoord	11
Inleiding	13
De Vossenweg.....	13
Op oude kaarten	13
Nu.....	15
Wat gaan we doen	17
Begin- en eindpunt.....	17
Meenemen.....	17
Horeca onderweg.....	18
Wat gaan we zien.....	19
Geologie	19
Geomorfologie	21
Bodem.....	24
Vegetatie.....	25
Plantensoorten	27
Waardering	27
De Route	29
1: Van Heelsum naar de Bovenheide	31
De Veentjesbrug in het Heelsums Beekdal	32
De gemeentegrens.....	33
De golfbaan	35
Het eerste verhaal: De oude geschiedenis.....	35
Een verdwenen zessprong	38
De Jonkershoeve	40

Het tweede verhaal: Saalien	40
Een kruispunt in het bos	46
De Boschhoeveweg.....	46
Het derde verhaal: Weichselien.....	46
Uitzicht over de Renkumse Heide	50
De Renkumseheide en de Reemsterweg	50
Het vierde verhaal: Holoceen	50
Questieuse veldeken.....	53
2: Van de Bovenheide naar Nieuw-Reemst	55
Het Turfdel in de Bovenheide	56
De Bovenheide.....	57
Het vijfde verhaal: De terugkeer van de vegetatie in het Holoceen	57
De noordelijke Bovenheide.....	60
Een pergola in het bos	61
De ruïne van de Boschhoeve.....	61
Het zesde verhaal: Zandverstuivingen tussen 1500 en 1900.....	61
Het douglassparrenbos	65
De Paelberg en het Paelbergsedel	66
De hoek van Planken Wambuis.....	70
Het zevende verhaal: Vegetatie	70
Het Wildse lariksbos.....	75
Het Wildse beukenbos	77
Het achtste verhaal: De systematiek van plantengemeenschappen	77
Nog een Wilds lariksbos.....	79
Een brede laan naar nergens	81
De splitsing.....	83

Het negende verhaal: Waarderen van natuur	83
De wal en de grens.....	90
Het Reemsterdel	91
Het tiende verhaal: Successie van vegetatietypen	91
3: Van Nieuw-Reemst naar het Mosselsepad	95
Nieuw-Reemst.....	96
De Westerbergen	99
Het elfde verhaal: Oorzaak van zandverstuivingen.....	100
Heideveld bij de Planken Wambuisweg	104
De Ginkelsepoort	105
Het twaalfde verhaal: Natuurbeheer	105
De Lange Drift	108
De Kruiponder	111
Mossel.....	112
Theehuis Mossel	115
De kunstwerken van Verhoeven	117
Het dertiende verhaal: PNV	118
4: Van het Mosselsepad naar Otterlo	121
Dennenbos op duinen.....	122
De uitgestoven laagte	123
Het Rozeboomswegje	126
De grenspaal	126
Fortduin met podzol	127
Het Mosselse Zand.....	128
Het Roekelsebos	134
Sporen van wegen	134

De Valksebeek	135
De Rioolwaterzuivering.....	136
Het veertiende verhaal: Wij of de aarde.....	136
Hulpbronnen.....	139
Literatuur	139
Websites	141
Kaarten.....	141
Tekeningen en aquarellen, proza en poëzie	143
Naslagwerken	144
Helpers.....	145
Foto's	145
Disclaimer auteursrechten.....	145
Bijlage 1: De Plantengemeenschappen langs de Vossenweg	146
Boeken in deze historische reeks.....	149
Index	150

Voorwoord

Het voorwoord laten we schrijven door een autoriteit:

De luchtstreek is in Veluwenzoom bij uitnemendheid gezond, en het weder, over het geheel genomen, bestendig;

een mistige dag is er, althans in den zomer, eene zeldzaamheid, en men neemt er alsdan, in den vroegen morgenstond, alleen dien nevel waar, welke het aanbreken van eenen schoonen dag verkondigt;

de zomeravonden, in de aan zee liggende gewesten veelal zoo onaangenaam en guur, zijn hier, vooral in de lommerrijksten gedeelten, aangenaam getemperd, en vergunnen, zonder eenig nadeel voor de gezondheid, ook na het ondergaan der zon, het genot der schoone natuur;

voor den noordewind, dien vijand van zoo veler ligchaamsgestel, vindt men hier eene beschutting in de noordwaarts over de gansche uitgestrektheid der Veluwe verspreide heuvels, en het is slechts op weinige plaatsen, dat men deszelfs invloed behoeft te vreezen ;

de onweders, vooral die van het zuiden en westen komen aandrijven, blijven hier, door den tegenstand der gebergen, veelal langen tijd hangen, maar zij ontlasten zich dan grootendeels in de aan de overzijde van den Rijn gelegene Betuwe, en verdeelen zich vervolgens westwaarts en oostwaarts langs de hooge Veluwe.

I.A. Nijhoff (1828)

1 Het enige straatnaambord aan onze Vossenweg.

Inleiding

De Vossenweg

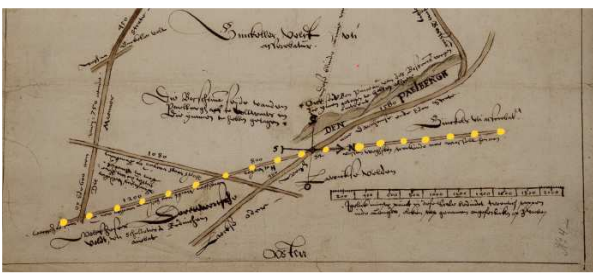
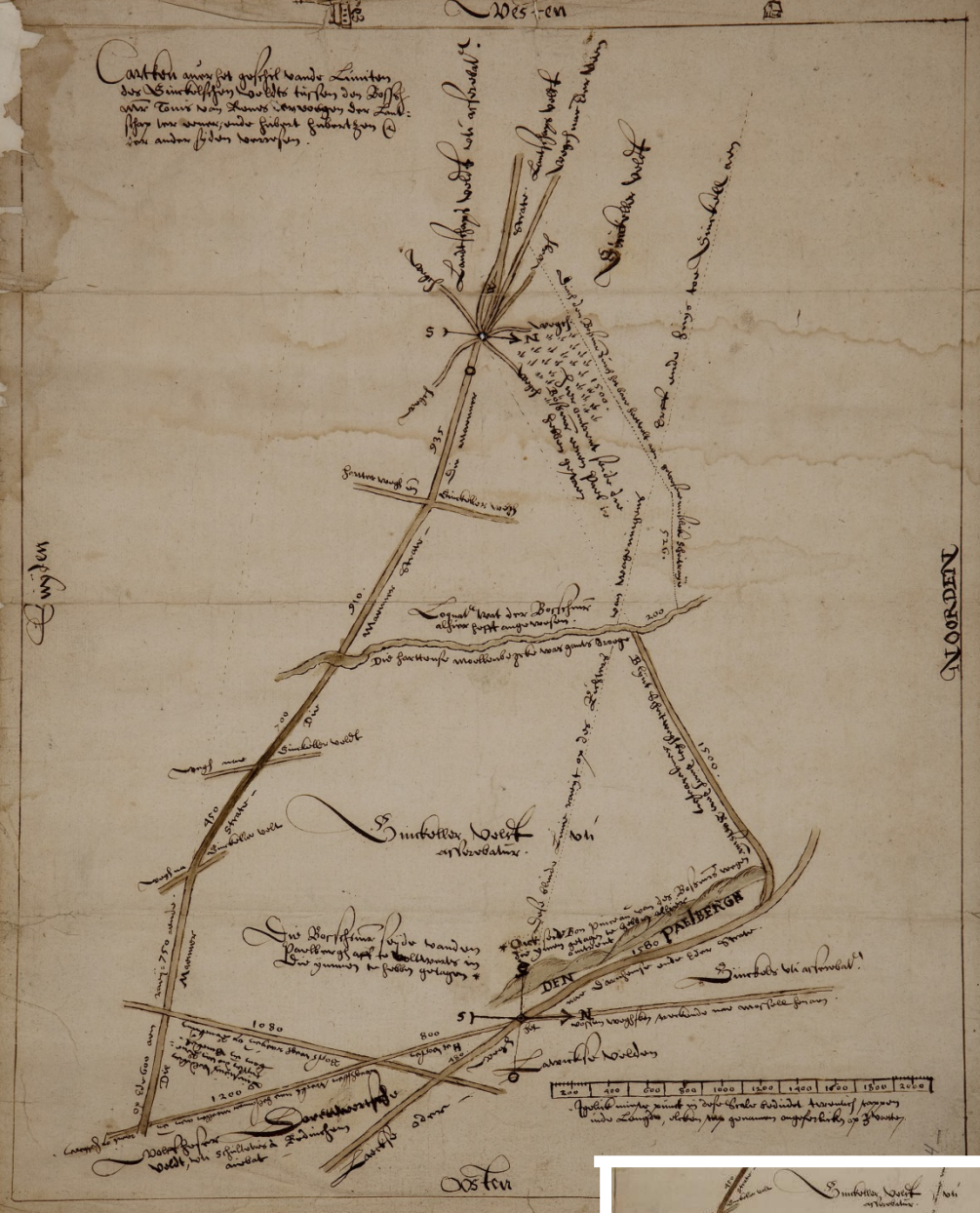
De Vossenweg bestaat niet meer. Hij staat op geen enkele kaart en niemand woont eraan. Hoe bijzonder is het dat iemand in zijn eigen tuin een straatnaambordje langs de oude weg gezet heeft.

De Vossenweg staat op kaarten uit de 17de en 18de eeuw aangegeven als kortste weg tussen Heelsum en Mossel. Het zuidelijke deel tot aan de A12 loopt langs de oude gemeentegrens tussen Renkum en Doorwerth; het noordelijke deel langs de grens tussen Ginkel en Reemst. De Vossenweg is volgens ons een kruipdoor-sluipdoorweg over de wallen, greppels en bomensingels op deze grens.

Via de Vossenweg lopen we (als we haast hebben) in drie uur van Heelsum naar Otterlo. Dat is best snel: voor ons gevoel liggen Heelsum en Otterlo ver uit elkaar. Maar de afstand is hemelsbreed slechts 15 km, en de kortste weg is via de Vossenweg.

Op oude kaarten

De laatste keer dat we de Vossenweg tegenkomen is in 1768. Op nieuwere kaarten staat soms wel de weg naamloos ingetekend. Gemeenten moesten in het begin van de 19de eeuw hun wegen aanmelden bij het pas opgerichte landelijk kadaster; blijkbaar is de Vossenweg toen de status van 'weg' misgelopen.

2 Kempinck 1610. Dit is de oudste kaart waarop de Vossenweg staat vermeld. Op de kaart is het noorden rechts. Op de uitsnede is de Vossenweg aangegeven met gele bolletjes. Bij de zuidelijke tak van de Vossenweg staat "Het Vossen weghsken streckt nae Helsommer moellen aen ende raait op Hetteren"; bij de noordelijke tak staat 'Het Vossen weghsken streckende nae Mossell hen aen'. Bron: GA 0012-1569 (GA = Gelders Archief).

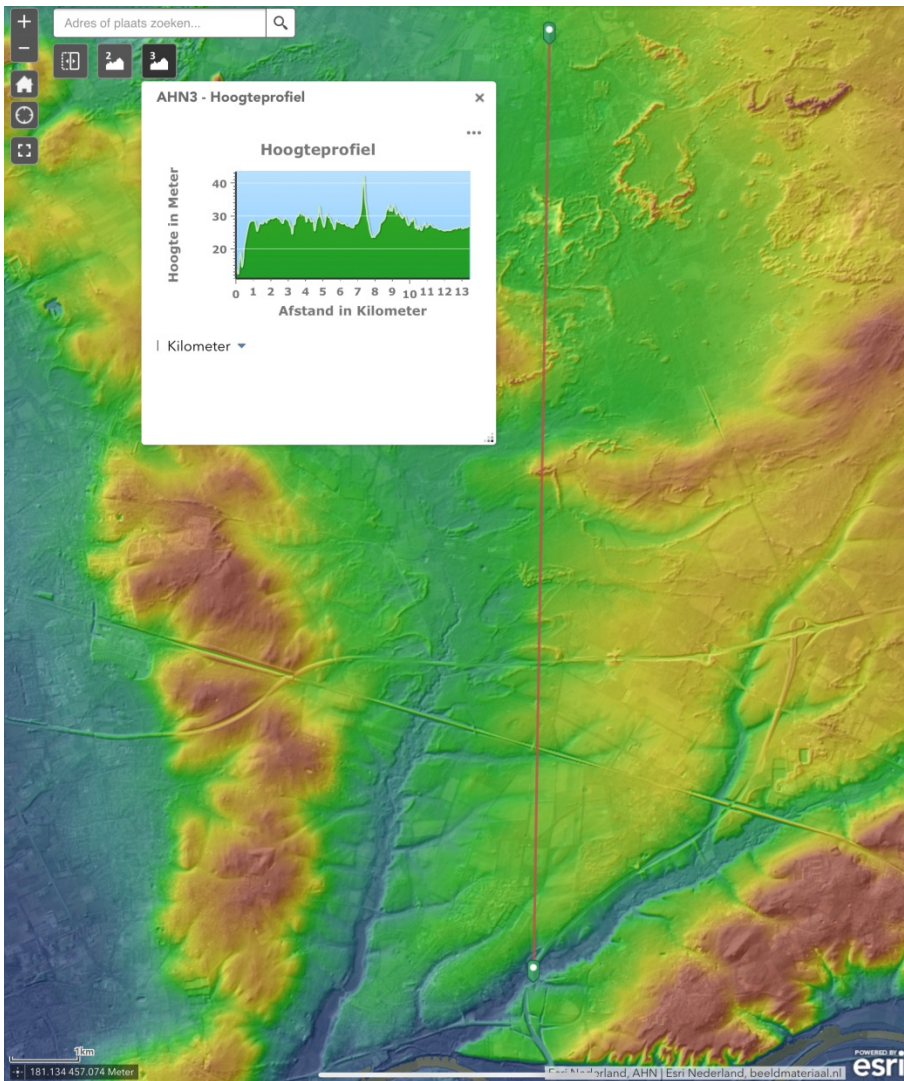
Om de Vossenweg met naam terug te vinden op een kaart, moeten we in de 18de en 17de eeuw zijn. 17de en 18de eeuwse regionale kaartenmakers tekenen de Vossenweg in en zetten de naam erbij. De eerste keer dat we de Vossenweg tegenkomen is in 1610 op een kaart van Kempinck. Oudere bronnen dan 1610 met de naam Vossenweg hebben we (nog) niet gevonden.

Nu

Van de Vossenweg resteert op veel plekken een spoor of smal pad langs een wal. Alleen de spoorweg blokkeert onze Vossenweg: bij de aanleg rond 1845 heeft de Vossenweg geen spoorwegovergang gekregen. De rest van de minstens 410 jaar oude Vossenweg ligt er nog!

3 Elshoff 1731, kopie van Van Geelkercken 1632. Het gebied tussen Arnhem, Wekerom en Terlet. Dit is de enige kaart met de Vossenweg van begin tot eind. Onze wandelroute is aangegeven met blauwe bolletjes. Bron: GA 0409-1537.

4 Hoogteverschillen op onze route. Blauw is laag, bruin is hoog. De route is geschematiseerd als rode rechte lijn. Het laagste punt is de Heelsumsebeek. De top is de Westerbergen bij Nieuw-Reemst. Het hoogteverschil is ca 45 meter. Bron: AHN (AHN = Actueel Hoogtebestand Nederland).